

Prve ideje o mogućem antropogenom uticaju na klimu kroz emisije gasova staklene bašte, na prvom mestu ugljen-dioksida zbog spaljivanja fosilnih goriva, iznete su na samom kraju devetnestog veka. Tokom šezdesetih godina prošlog veka prvi put su nam klimatski modeli dali jasniju sliku kako će izgledati buduća klima ukoliko emisije ostanu na nivou iz toga vremena. Ono što je davno bila ideja, a pre pola veka prva preciznija kvantifikacija buduće klime danas je postalo stvarnost. Mi smo svedoci klimatskih promena uslovljenih antropogenim aktivnostima na planeti. Mi smo svedoci i učesnici u globalnom eksperimentu ubrzanog izvođenja klimatskog sistema iz energetskeg bilansa, a nastale promene u različitim elementima ovog sistema danas možemo izmeriti. Porast srednje globalne temperature, topljenje ledenog pokrivača, porast kiselosti okeana i porast njegovog srednjeg nivoa samo su neke od precizno osmotrenih promena unutar sistema.

Koncentracija ugljen-dioksida u atmosferi od kraja devetnestog veka porasla je za više od 40%, a od početka 2015. godine izmerene vrednosti na Mauna Loa observatoriji bile su uglavnom preko 400 ppm. Globalno najtoplija godina od kada su počela organizovana instrumentalna merenja temperature bila je 2014., dok je 2015. godina počela novim rekordom. Prvo tromesečje ove godine najtoplije je prvo tromesečje u poslednjih sto trideset šest godina. Na teritoriji Srbije, trend porasta srednje godišnje temperature u periodu posle 1960. iznosi 0.3 °C po dekadi i veći je od globalnog proseka. Međutim, pored promena u dugoročnim srednjim vrednostima, klimatske promene donose i promene u intenzitetu i učestalosti ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja. Poslednja istraživanja pokazuju da se više od polovine ekstrema sa visokim temperaturama i skoro petina ekstrema sa intenzivnim padavinama mogu pripisati promeni klime, odnosno da su indirektna posledica porasta srednje globalne temperature od 0.85 °C u odnosu na vrednosti iz pre-industriskog perioda. Poslednjih nekoliko godina, visoka ranjivost Srbije na ekstremne vremenske događaje postala je više nego očigledna. Gubici i štete nastale od poplava 2014. i suše tokom 2012. mogu se meriti procentima bruto domaćeg proizvoda.

Ukoliko se nastavi ovakav trend emisija gasova staklene bašte, koje već decenijama prate putanju izuzetno pesimističkih scenarija, klimatski sistem će proći kroz još dramatičnije promene, mogući gubici postaće značajno veći a društvo će biti primorano da se transformiše kako bi se prilagodilo, barem u segmentima u kojima je to moguće. Prema scenarijima klimatskih promena koji pretpostavljaju dalji porast koncentracija gasova staklene bašte do kraja ovog veka, srednja godišnja temperatura u Srbiji mogala bi da poraste do 4 °C u odnosu na vrednosti iz sredine dvadesetog veka, dok bi za pojedine sezone ova anomalija mogla biti i veća. U drugoj polovini ovog veka klima u Srbiji bi mogla postati značajno aridnija sa deficitima u padavinama tokom letnjih meseci i do 50%. Rezultati

klimatskih modela pokazuju da možemo očekivati i dodatno intenziviranje ekstremnih događaja. Ovako drastične promene klime imale bi izuzetno negativn uticaj na eko-sisteme i većinu socio-ekonomskih sektora našega društva. Mnoge studije uticaja mogućih budućih promena klime na različite sektore jasno ukazuju na mnogobrojne potencijalne probleme u njihovom funkcionisanju u kapacitetu kakav nam je poznat iz prošlosti.

Jedino rešenje za značajno smanje potencijalnih rizika jeste napuštanje scenarija u kome eksploatacija fosilnih goriva predstavlja primarni izvor energije. Globalni dogovor koji bi inicirao odustajanje od ovog scenarija treba biti postignut u decembru ove godine, tokom 21. konferencije članica Okvirne Konvencije Ujedinjenih Nacija o promeni klime koja će biti održana u Parizu. Pripreme za ovaj sastanak već su uveliko u toku, a države članice će do jeseni ove godine izneti planirane nacionalne doprinose smanjenju globalnih emisija.

Primarni cilj budućeg dogovora jeste ograničenje budućih emisija do nivoa koji će obezbediti da dalji porast srednje globalne temperature tokom narednih nekoliko decenija bude zaustavljen na najviše 2 °C. Odlučna i brza implementacija ovakvog dogovora biće sledeći ključni korak jer dogovor sam po sebi neće rešiti ništa, što smo već nažalost naučili iz nekih predhodnih propalih međunarodnih planova i sporazuma. Ukoliko dogovor bude postignut ostaće pitanje zašto su bile potrebne decenije da do njega dođe i da li je zaista bilo potrebno da klimatske promene postanu jasno vidljive da bi inicirale široku mobilizaciju društva za rešavanje ovog problema.

Nema sumnje da i u Srbiji problem klimatskih promena treba da zauzme visoku poziciju na društvenoj agendi. Region kome pripada Srbija u mnogim studijama je ocenjen kao jedan od najranjivijih. U narednim godinama moramo biti spremni da sebi zadamo jasne ciljeve i po pitanju nacionalnih planova za redukciju emisija gasova staklene bašte i po pitanju planova prilagođavanja na buduće promene. Pristupanje Evropskoj uniji, koje se često citira kao jedan od nacionalnih prioriteta, implicitno pretpostavlja da ćemo u jednom trenutku prihvatiti i vrlo visoke kriterijume u pogledu smanjenja emisija. S druge strane većina mera prilagođavanja kao što su razvoj sistema za navodnjavanje u poljoprivredi, efikasnije i racionalnije korišćenje vodnih resursa i poboljšanje zaštite prirodnih dobara, doprinele bi unapređenju mnogih sektora čak i ako buduće promene klime ostavimo po strani.

Globalna zajednica danas mora biti odlučna da klima planete na kojoj živimo ostane naš resurs, a ne ograničenje za budući razvoj društva.

izvor: cirsd.org